

„Comedia
în dramaturgia românească“
de Virgil Brădăţeanu

„Comedia în dramaturgia românească”, recent apărută în editura „Minerva”, adoptată în studierea acestui bogat filon al literaturii noastre dramatice, un punct de vedere istoric. Lucrarea, structurată pe o strictă cronologie şi urmărirea evoluţiei comediei noastre de la origini până în zilele noastre, îmbină însă, firesc, succinta înfăţişare a principalelor fapte de creaţie, cu comentariul critic asupra perioadelor istorice respective, ori cu analize dedicate în exclusivitate marilor personalităţi: V. Alecsandri, I. L. Caragiale, G. Ciprian ş.a. Primul capitol, „Temeiuri străvechi”, surprinde fugar manifestările satirice ale teatrului nostru folcloric şi, în limitele volumului, se dovedeşte cuprinzător în informaţii, solid în argumentarea modalităţii specifice prin care a luat fiinţa comedia la noi. Următoarele două capitole — „Întiile ţintiri” şi „Făgaşul luptei” — depăşesc şi ele nivelul mediu al panoramelor descriptive cu care am fost obişnuiţi până acum, printr-o concentrare de date, o aprofundare atentă a conţinutului fiecărui moment şi, mai cu seamă, a modului în care, realitatea socială, evenimentele, tendinţele şi implicaţiile gândirii timpului, au fost receptate în formele creaţiei dramatice de începuturi. Preponderenţa interesului pentru autori şi opere, precizarea aportului fiecăruia, sînt bine echilibrate.

Dar, după acest debut promiţător, sinteza se diluează în aprecieri nediferenţiate despre autori şi opere. Informaţia ca atare se păstrează încă utilă (mai ales cînd este vorba de lucrări mai puţin cunoscute), dar studiul pierde respiraţia amplă, necesară ilustrării „procesuale” a speciei, cum şi-a propus autorul în „Argumentum”, iar bunele intenţii sfîrşesc astfel prin a se traduce, într-o suită de comentarii limitate la obiect şi izolînd „obiectul”. Capitolul rezervat lui V. Alecsandri apare inexplicabil striat de consideraţii privind pe Alecu Russo, C. Caragiale şi alţii, fără înglobarea comparativă a acestora în contextul capitolului şi, cu atât mai puţin, înlăuntrul unei iniţiative de a descifra treptele evolutive, de conţinut şi limbaj, existente în drumul străbătut, de la creaţia începuturilor, la momentul crucial Alecsandri. Autorul nu ajunge, aşa fiind, să explice în ce constă de fapt superioritatea creaţiei lui Alecsandri, faţă de tot ceea ce l-a precedat. Filiaţiile cu teatrul universal nu sînt ignorate (commedia dell’arte, teatrul boulevardier francez) dar metoda de cercetare şi judecăţile autorului se arată totuşi neconcludente, acces-

tea aşezîndu-se continuu la umbra citatelor de autoritate (extrase de preferinţă din G. Călinescu), şi scutîndu-şi, astfel afirmaţiile de o argumentare, de reliefaarea unei poziţii proprii, ca şi de exemplificării sau de raportării necesare la teoriile sau ideile estetice în circulaţie.

Apoi, în capitolele ce urmează, nu ni se mai spune nimic, despre ambianta culturală, despre subtextul faptelor care au generat creaţia artistică. Sintem doar puşi în faţa unei treceri în revistă, însoţită de prea puţine şi anodine gînduri, de o privire superficială asupra feluritelor modalităţi, expresive şi de conţinut, înregistrate.

În această ordine, neajunsurile pomenite apar cel mai izbitor tocmai la capitolul închinat lui I. L. Caragiale. Capitolul abundă în nenumărate truisme. Aflăm lucruri, de mult (şi parcă mai nuanţat) intrate în manualele de liceu: că Cetăţeanul Turmentat este un beţiv şi nu un om cinstit; că prefectul Tipătescu consideră judeţul ca propria-i moşie; că Farfuridi e prost, iar Pristanda un poliţai „aservit faţă de lumea stăpîntoare”. Bazată pe asemenea consideraţi, această parte a lucrării păcătuieşte şi prin observaţii „critice” minate de echivoc, sau de un entuziasm egal faţă de lucrări foarte deosebite pe planul valorii artistice. Virgil Brădăţeanu foloseşte cu dezinvoltură termenii ca „reprezentativ”, „valoros”, „excepţional” şi trece aceste atribute de la un autor la altul, încît un cititor mai puţin avisat, îşi poate crea cu uşurinţă o falsă imagine despre literatura noastră dramatică, de natură să-l facă a-şi închipui că, începînd cu Alecsandri, la noi, cu neînsemnate excepţii doar, s-au realizat numai mari „capodopere”.

Cît priveşte stilul literar al lucrării, acesta, de asemenea, provoacă, nu rareori, decepţii: limbajul sărăcăcios se însoţeşte de calificaţii adunate, de multe ori, la întîmplare, în fraze lipsite de sens şi adesea frizînd ridicolul. Nu insistăm. Demonstraţia a fost făcută, cu pilde copioase, de alţii. Notez doar, la voia hazardului, cîteva mostre, în plus: „Poate să pară, dar de dăunat nu dăunează, iar personajele au intrat în antologie, au fost autentificate de viaţă şi acreditate de public şi datorită acestor nume”; „În general comicul din piesele lui Alecsandri este de factură precisă şi eficace”; „Acceptă să fie amanta lui Castriş (Tofana) pentru a trăi mai bine şi a putea studia, dar nu vrea să-i fie şi soţie, cu toate că atunci ar trăi şi mai bine”...

De aceea, încheiem anevoie lectura volumului şi nu fără regretul că, pe lângă multe amănunte pe care le-am aflat, n-am putut descoperi în el nimic esenţial, care să mulţumească bucuria cu care am întîmpinat titlul lui, iniţiativa abordării unei teme de evidentă importanţă pentru estetica teatrului şi dramaturgiei noastre. Tema comediei şi comicul la noi îşi aşteaptă de-abia exegetul.

Medeea Ionescu